

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В ОСВІТІ

УДК 159.9.07

DOI: 10.31558/2786-8745.2023.1(2).3

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ ТА КОМУНІКАТИВНИХ УСТАНОВОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталя Афанаєва

Анотація. у статті представлено результати дослідження особливостей взаємозв'язку між акцентуаціями характеру та комунікативними установками у здобувачів вищої освіти. Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння феноменів «акцентуація характеру» та «комунікативна установка» у сучасній психології.

Дослідження типів акцентуацій показало, що у здобувачів вищої освіти найбільш вираженими є дистимічна, емотивна, тривожна, циклотимічна й екзальтована акцентуації характеру; найменш виражені – гіпертимна, демонстративна і педантична акцентуації характеру. Дослідження комунікативних установок здобувачів вищої освіти виявило найбільш показники за шкалами «Буркотіння» і «Негативний досвід спілкування з оточуючими»; найменш – за шкалою «Відкрита жорстокість по відношенню до людей».

Дослідження взаємозв'язку між типом акцентуації і комунікативними установками показало наявність кореляції між завуальованою жорстокістю до людей і дистимічною акцентуаціями характеру. Відкритою жорстокістю до людей і гіпертимною, емотивною, тривожною, циклотимічною, збудливою і дистимічною акцентуаціями (прямий і зворотний кореляційний зв'язок). Обґрунтованим негативізмом і демонстративним, дистимічним типами акцентуації (прямий і зворотний зв'язок). Буркотінням і гіпертимною, педантичною, тривожною, демонстративною, дистимічною акцентуаціями характеру (прямий і зворотний зв'язок). Негативного досвіду спілкування і гіпертимною, тривожною, демонстративною, дистимічною акцентуаціями характеру (прямий і зворотний зв'язок).

Таким чином, проведене дослідження дозволяє констатувати, що акцентуація характеру істотно впливає на комунікативні установки особистості. Визначення акцентуації характеру здобувача вищої освіти дозволить прогнозувати, як він буде поводити себе в процесі міжособистої взаємодії, які внутрішні установки у спілкуванні має. Подібне знання може сприяти оптимізації комунікативного процесу і спільної діяльності здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: акцентуації характеру, комунікативні установки, здобувачі вищої освіти, комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. Спілкування і особистості в цілому. На ефективність виступає необхідною умовою буття людей, спілкування впливає безліч зовнішніх і внутрішніх чинників. Одним з них є характер людини. Характер – складне, динамічне утворення, що є не сукупністю окремих

рис, а цілісною системою. При цьому окремі сторони або риси характеру можуть бути виражені більшою мірою, акцентуйовані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями особливостей розвитку акцентуації особистості та характеру займалися зарубіжні психологи, такі, як: А. Лічко, К. Леонгард, П. Ганушкін та інші [2; 8; 9]. У вітчизняній психології розробляється підхід, який звертається до вивчення багатомірності аспектів акцентуацій характеру особистості, їх впливу на спілкування, діяльність, внутрішні стани людини тощо [11]. У багаточисельних дослідженнях доведено, що максимально інтенсивно будь-яка акцентуація характеру виявляється у підлітковому віці, але по мірі дорослішання вираженість у поведінці різної акцентуації згладжується і не заважає адаптації і ефективному соціальному функціонуванню особистості.

Комунікативні здібності, поведінку і компетентність особистості, зокрема, здобувачів вищої освіти, в Україні досліджують О. Винославська, Н. Андрійченко, Л. Власенко, Ю. Вторнікова, М. Заброцький, С. Максименко, М. Коць, К. Мелкомукова, О. Семенов, З. Сергеева, І. Черезова та інші [1; 4; 5; 6; 7; 10; 12; 13; 14]. В роботах цих вчених доведено, що формування комунікативних установок відбувається під впливом соціально-психологічних чинників. В процесі набуття досвіду міжособистої взаємодії кожна людина формує власний унікальний комунікативний стиль. Комунікативні установки можуть сприяти як оптимізації процесу спілкування, так і його порушенню, і навіть руйнуванню. У розвитку комунікативних якостей особистості велику роль відіграють батьківські комунікативні установки, а також власний досвід «вдалих» і «невдалих» комунікацій. Комунікативні установки, що спонтанно формуються, як правило, вимагають психологічної корекції.

Комунікативна компетентність осо-

бистості – складна динамічна система, яка складається під впливом великої кількості соціальних і психологічних чинників. у загальному розумінні компетентність у спілкуванні передбачає розвиток рефлексії, самоаналізу, розуміння власного психологічного потенціалу, особливостей партнера, ситуації і завдання. Комунікативна компетентність зазвичай розглядається як система внутрішніх ресурсів, які необхідні для побудови ефективною комунікації в певному колі ситуацій міжособистої взаємодії. Розвиток компетентного спілкування в сучасних умовах існування суспільства припускає ряд принципових напрямів його гармонізації. Основою моделі гармонійного спілкування є стан внутрішньої рівноваги співрозмовників, який базується на коректних оцінках і самооцінках актуальної ситуації взаємодії. Ця модель спілкування ґрунтується на достовірності відчуттів, що переживаються і демонструються, готовності особистості до самореалізації.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Вплив акцентуацій характеру здобувачів вищої освіти на їх комунікативні установки у вітчизняній психології досліджено не повною мірою.

Мета статті – виявити особливості взаємозв'язку акцентуацій характеру та комунікативних установок особистості у здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. у дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти факультету економіки і права Харківського національного університету ім. Семена Кузнеця, кількістю 45 осіб, віком 18–21 рік.

Для вирішення емпіричних завдань дослідження використано такі психодіагностичні методики: «Методика визначення акцентуацій характеру» К. Леонгарда, «Ме-

тодика діагностики комунікативної установки» В. Бойко. Для статистичного аналізу отриманих результатів використано

коефіцієнт кореляції r-Пірсона. Результати дослідження типів акцентуацій у здобувачів вищої освіти представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники вираженості типів акцентуації характеру у здобувачів вищої освіти (бали)

Типи акцентуації	x ±sd
Гіпертимний	10,1±3,6
Ригідний	13,8±4,7
Емотивний	14,9±5,1
Педантичний	11,5±4,0
Тривожний	14,9±5,1
Циклотимічний	14,8±5,0
Демонстративний	11,3±3,9
Збудливий	12,6±4,3
Дистимічний	15,1±5,2
Екзальтований	14,0±4,8

У досліджуваних здобувачів вищої освіти найбільш вираженими є: дистимічна, емотивна, тривожна, циклотимічна і екзальтована акцентуації характеру. Найменш вираженими є: гіпертимна, де-

монстративна і педантична акцентуації характеру.

Результати дослідження комунікативних установок досліджуваних представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники вираженості комунікативних установок у здобувачів вищої освіти (%)

Комунікативні установки	%
Завуальована жорстокість по відношенню до людей	52,3
Відкрита жорстокість по відношенню до людей	33,6
Обгрунтований негативізм	50,1
Буркотіння	56,4
Негативний досвід спілкування	55,9

Умовно комунікативні установки можна розділити на дві групи або категорії. *Перша*, це відкритий прояв негативного ставлення до людей та, *друга*, прихованне або стримане незадоволення у спілкування. Серед показників другої групи суттєвої різниці не

спостерегається. Але слід відзначити, що стримана агресія в різних її формах прояву притамана більш ніж половині опитаних респондентів. У досліджуваних найбільші показники за шкалами «Буркотіння» і «Негативний досвід спілкування з оточуючи-

ми». Найменші – за шкалою «Відкрита жорстокість по відношенню до людей».

Для встановлення особливостей взаємозв'язку між акцентуаціями характеру

та комунікативними установками (КУ) у здобувачів вищої освіти був проведений кореляційний аналіз, результати якого відображено у таблиці 3.

Таблиця 3

Особливості взаємозв'язку між акцентуаціями характеру та комунікативними установками у здобувачів вищої освіти (rs)

КУ Акцентуації	Завуальована жорстокість по відношенню до людей	Відкрита жорстокість по відношенню до людей	Обґрунтований негативізм	Буркотіння	Негативний досвід спілкування
Гіпертимний	-0,2654	0,5246	-0,2283	-0,5238	-0,5434
Ригідний	0,0709	0,0541	0,0188	0,3196	0,2120
Емотивний	0,2803	-0,4614	0,0986	-0,0137	0,1047
Педантичний	0,2933	-0,2199	0,2608	0,5437	0,3168
Тривожний	0,1349	-0,4336	0,2869	0,3767	0,4190
Циклотимічний	0,1578	-0,4945	0,2281	0,2280	0,1268
Демонстративний	-0,3372	0,3070	-0,5176	-0,4111	-0,3848
Збудливий	-0,06312	0,7401	-0,2706	-0,1676	-0,0680
Дистимічний	0,4180	0,5389	0,3849	0,4462	0,3878
Екзальтований	-0,2681	0,2358	0,2342	-0,1266	-0,1259

Кореляційний аналіз між показниками акцентуацій характеру і комунікативними установками встановив наявність прямого кореляційного зв'язку між гіпертимною акцентуацією характеру і відкритою жорстокістю по відношенню до людей ($p \leq 0,001$), зворотного – між гіпертимною акцентуацією і буркотінням ($p \leq 0,001$), негативним досвідом спілкування ($p \leq 0,001$). Зворотний кореляційний зв'язок виявлений між емотивною акцентуацією і відкритою жорстокістю по відношенню до людей ($p \leq 0,01$). Прямий кореляційний зв'язок виявлений між педантичною акцентуацією і буркотінням ($p \leq 0,001$). Зворотний кореляційний зв'язок виявлений між тривожною акцентуацією і відкритою жорстокістю по відношенню до людей ($p \leq 0,01$), прямий – між тривожною акцентуацією і буркотінням

($p \leq 0,05$), негативним досвідом спілкування ($p \leq 0,05$). Зворотний кореляційний зв'язок виявлений між циклотимічною акцентуацією і відкритою жорстокістю по відношенню до людей ($p \leq 0,01$). Зворотний кореляційний зв'язок встановлений між демонстративним типом акцентуації і обґрунтованим негативізмом ($p \leq 0,001$), буркотінням ($p \leq 0,05$), негативним досвідом спілкування ($p \leq 0,05$). Прямий кореляційний зв'язок виявлений між збудливим типом акцентуації і відкритою жорстокістю по відношенню до людей ($p \leq 0,001$). Зворотний кореляційний зв'язок встановлений між дистимічним типом акцентуації і відкритою жорстокістю по відношенню до людей ($p \leq 0,001$), прямий – між дистимічним типом акцентуації і завуальованою жорстокістю до людей ($p \leq 0,05$), обґрунтованим негативізмом

($p \leq 0,05$), буркотінням ($p \leq 0,01$), негативним досвідом спілкування ($p \leq 0,05$).

Завуальована жорстокість по відношенню до людей виявляється в сарказмі, насмішках, ігноруванні інтересів партнера, відмові в допомозі тощо. Взаємозв'язок цієї установки і дистимічної акцентуації пояснюється, на наш погляд тим, що дистимік бачить весь світ в чорних тонах, люди сприймаються ним як малоприємні особи, від яких він нічого позитивного не чекає, отже, у взаєминах з іншими прояв позитивних відчуттів не є обґрунтованим.

Відкрита жорстокість у взаєминах з оточуючими виявляється в різких, негативних оцінках, які не приховуються, а навпаки відкрито висловлюються співрозмовнику. Можливими є також різні прояви агресивної поведінки в спілкуванні. Прямий кореляційний зв'язок цієї установки з гіпертимною акцентуацією пояснюється, на нашу думку тим, що, хоча гіпертим і є «легкою» у спілкуванні, веселою і життєрадісною людиною, він – достатньо поверхневий. Його думки про оточуючих не відрізняються глибиною, оскільки він не намагається аналізувати й оцінювати реальні якості партнера. Він оцінює іншу людину лише з позиції власної зручності або незручності, задоволення або незадоволення. Тому, коли партнер не влаштовує гіпертима, останній може бути навіть жорстоким у стосунках.

Прямий кореляційний зв'язок цієї установки із збудливим типом акцентуації також має пояснення. Збудлива особистість має патологічну стійкість афекту, тому, якщо їй здається, що партнер ображає або просто робить щось не так, збудлива людина легко переходить до агресії, іноді до фізичних форм її прояву.

Зворотний кореляційний зв'язок цієї установки з емотивним типом акцен-

туації пояснюється тим, що така людина часто м'якосерда, мотивована тонкими відчуттями, вона просто за власною природою не в змозі заподіяти комусь страждання. Вона схильна згладжувати конфлікти, поступатися, йти на компроміс, але не загострювати і не провокувати партнера на агресивні дії.

Зворотний кореляційний зв'язок цієї установки з тривожним типом акцентуації пояснюється, на нашу думку тим, що такі люди відрізняються боязкістю, невпевненістю в собі, покірністю, навіть приниженістю. Людина вважає, що на її агресивну, жорстоку поведінку партнер може відповісти аналогічною поведінкою. Вона боїться будь-яких проявів ворожості з боку оточуючих.

Зворотний кореляційний зв'язок цієї установки з циклотимічним типом акцентуації пояснюється тим, що циклотиміки це люди, для яких характерною є зміна гіпертимних і дистимічних станів. в різні проміжки часу превалює то один, то інший з цих станів, іноді без будь-яких зовнішніх причин, а іноді у зв'язку з конкретними подіями життя. Причиною зміни станів не завжди є зовнішні подразники, іноді достатньо внутрішньої причини для змін в загальному настрої. Оскільки з віком починають переважати дистимічні фази, відкритий прояв ворожості припиняється.

Обґрунтований негативізм в думках про людей виражається в об'єктивно обумовлених негативних висновках про деякі типи людей та окремі особливості взаємодії. Був встановлений зворотний кореляційний зв'язок між цією установкою і демонстративним типом акцентуації. Суть демонстративного або істеричного типу полягає в аномальній здібності до витіснення. Тому невираженість цієї установки пов'язана з тим, що демон-

стративні особистості жадають визнання, поклоніння, захоплення, вони мало цікавляться оточуючими, головне для них – власна особистість.

Прямий кореляційний зв'язок з цією установкою виявлений у дистимічних осіб, що є логічним та зрозумілим відповідно до характеристики даного типу акцентуації, яка вже була представленою раніше.

Буркотіння, тобто схильність робити необґрунтовані узагальнення негативних фактів у взаєминах з партнерами і в спостереженні за соціальною дійсністю, має зворотний кореляційний зв'язок з гіпертимною і демонстративною акцентуацією характеру. Гіпертимам ця установка не властива тому що їм більшою мірою притаманні легкість і життєрадісність, а демонстративному типу – із-за переваги у спілкуванні з оточуючими інших комунікативних установок, наприклад, – на визнання за будь-яку ціну.

Прямий кореляційний зв'язок цієї установки виявлений з педантичною, тривожною і дистимічною акцентуаціями. Педанти вербально виражають незадоволення у спілкуванні тому що, на їх думку, більшість оточуючих недоброросівські, безвідповідальні, мало уваги приділяють тому, щоб все було «правильно». Тривожні особистості – тому, що багато проявів інших людей їх лякають і оцінюються через це, як негативні. Особистості дистимічного типу виражають невдоволення тому, що весь світ й інших людей бачать в негативі, вони незадоволені всім і всіма, і відкрито виражають цю незадоволеність.

Негативний досвід спілкування показує, якою мірою людині задоволена власним досвідом спілкування з ближчим колом знайомих, родичів і партнерів по спільній діяльності. Зворотний кореляційний зв'язок цієї установки виявлений з гіпертимною і демонстративною акцентуаціями. Пряма – з тривожним і дистимічним

типами акцентуацій. Причина знаходиться в характеристиках даних типів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що акцентуація характеру суттєво впливає на комунікативні стратегії і установки особистості. Визначення акцентуації характеру особистості дозволить прогнозувати, як вона буде поводитися в процесі міжособистої взаємодії, які внутрішні установки має щодо спілкування, яка комунікативна стратегія, вірогідно, буде обиратися в конкретній ситуації спілкування. Подібне знання сприятиме оптимізації комунікативного процесу і спільної діяльності здобувачів вищої освіти.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У подальшому важливо дослідити, які ще особливості особистості пов'язані з комунікативними стратегіями і установками особистості та які соціально-психологічні чинники сприяють їх формуванню.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Винославська О. В., Андрійченко Н. Г. Розвиток компонентів комунікативної компетентності студентів технічного університету. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. №12. С. 65–69.
2. Ганнушкин П. Б. Клиника психопатий: их статика, динамика, систематика. М.: Медицина, 1964. С. 116–252.
3. Драгомарецька Н. М. Сучасні тенденції комунікацій у сучасному світі. *Публічне урядування: збірник*. № 1 (1). 2015. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2015. С. 85–97.
4. Власенко Л. В. Актуальні проблеми формування комунікативної компетентності студентів. *Матеріали міжнародної наукової конференції «Міфологічний простір і час у сучасній культурі»*, м. Київ, 12–13 грудня 2003 р. Київ, 2003. С. 4–5.
5. Вторнікова Ю. Комунікативна компе-

- тентність у структурі ключових компетентностей громадян Європи. *Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць*. Полтава, 2011. С. 88–94.
6. *Заброцький М. М., Максименко С. Д.* Комуникативна компетентність. Технологія розвитку комуникативної компетентності вчителя. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 28–32.
7. *Коць М. О.* Комуникативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. №1. С. 52–55.
8. *Леонгард К.* Акцентуированные личности. Киев: Вища школа, 1981. 375 с.
9. *Личко А. Е.* Акцентуации характера как концепция в психиатрии и медицинской психологии. *Обозрение психиатрии и медицинской психологии им. В. М. Бехтерева*. 1993. №1. С. 5–17.
10. *Мелкомукова К. С.* Формування професійної комуникативної компетенції студентів юридичних факультетів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 62. С. 711–716. веб-сайт. <http://apdr.in.ua/v62/98.pdf> (дата звернення: 17.05.2015).
11. *Михлюк Е. І., Перелигіна Л. А., Афанасьєва Н. Є.* Психологічні особливості професійно зумовлених акцентуацій рятувальників: монографія. Харків: Видавництво «Точка», 2018. 184 с.
12. *Семенов О.* Формування комуникативної компетентності майбутніх економістів: аксіологічний підхід. *Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр.* Кривий Ріг, 2013. С. 266–270.
13. *Сергеева З. П.* Забезпечення розвитку комуникативної компетентності студентів в процесі організації занять психотренінгу комуникативності. *Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування: зміст, форми та методи підготовки*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Хмельницький: ХНУ, 2010. С. 156–160.
14. *Черезова І. О.* Комуникативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. «Серія Психологічні науки»*. Випуск 1. Том 1. Херсон: МОН України Херсонський державний університет, факультет психології, історії та соціології, 2014. С. 103–107.

REFERENCES

1. *Vinoslavs'ka O. V., Andrijchenko N. G.* Rozvitok komponentiv komunikativnoi kompetentnosti studentiv tehničnogo universitetu [Development of components of communicative competence of students of technical university]. *Praktichna psihologija ta social'na robota*. 2004. №12. S. 65–69.
2. *Gannushkin P. B.* Klinika psihopatij: ih statika, dinamika, sistematika [Clinic of psychopathy: their statics, dynamics, systematics]. Moskva: Medicina, 1964. S. 116–252.
3. *Dragomirecka N. M.* Suchasni tendencii komunikacij u suchasnomu sviti [Modern trends in communications in the modern world]. *Publichne urjaduvannja: zbirnik*. № 1 (1). 2015. Kiiv: DP «Vidavnicij dim «Personal», 2015. S. 85–97.
4. *Vlasenko L. V.* Aktual'ni problemi formuvannja komunikativnoi kompetentnosti studentiv [Actual problems of formation of communicative competence of students]. *Materiali mizh nar. nauk. konf. «Mifologichnij prostir i chas u suchasnij kul'turi»*, m. Kiiv, 12–13 grudnja 2003 r. Kiiv, 2003. S. 4–5.
5. *Vtornikova Ju.* Komunikativna kompetentnist' u strukturi ključovih kompetentnostej gromadjan Evropi [Communicative competence in the structure of key competencies of European citizens]. *Vitoki pedagogichnoi majsternosti: zb. nauk. prac'*. Poltava, 2011. S. 88–94.
6. *Zabroc'kij M. M., Maksimenko S. D.* Komunikativna kompetentnist'.

- Tehnologija rozvitku komunikativnoi kompetentnosti vchitelja [Communicative competence. Technology of development of communicative competence of the teacher]. *Praktichna psihologija ta social'na robota*. 2007. № 1. S. 28–32.
7. Koc' M.O. Komunikativna kompetentnist' jak skladova profesionalizmu majbutnogo pedagoga [Communicative competence as a component of the professionalism of the future teacher]. *Praktichna psihologija ta social'na robota*. 2007. №1. S. 52–55.
8. Leongard K. Akcentuirovannye lichnosti [Accented personalities]. Kiev: Vishha shkola, 1981. 375 s.
9. Lichko A. E. Akcentuacii haraktera kak koncepcija v psichiatrii i medicinskoj psihologii [Character accentuations as a concept in psychiatry and medical psychology]. *Obozrenie psichiatrii i medicinskoj psihologii im. V. M. Behtereva*. 1993. №1. S. 5–17.
10. Melkomukova K. S. Formuvannja profesijnoi komunikativnoi kompetencii studentiv juridichnih fakul'tetiv [Formation of professional communicative competence of law students]. *Aktual'ni problemi derzhavi i prava*. 2011. Vip. 62. S. 711–716. veb-sajt. <http://apdp.in.ua/v62/98.pdf> (data zvernennja: 17.05.2015).
11. Mihljuk E. I., Pereligina L. A., Afanas'eva N. E. Psihologichni osoblivosti profesijno zumovlenih akcentuacij rjatuval'nikov [Psychological features of professionally determined accentuations of rescuers]: monografija. Harkiv: Vidavnictvo «Tochka», 2018. 184 s.
12. Semenog O. Formuvannja komunikativnoi kompetentnosti majbutnih ekonomistiv: aksiologichnij pidhid [Formation of communicative competence of future economists: axiological approach]. *Pedagogika vishhoi ta serednoi shkoli: zb. nauk. pr.* Krivij Rig, 2013. S. 266–270.
13. Sergeeva Z. P. Zabezpechennja rozvitku komunikativnoi kompetentnosti studentiv v procesi organizacii zanjat' psihotreningu komunikativnosti [Ensuring the development of communicative competence of students in the process of organizing classes of psychotraining communicativeness]. *Problemi stanovlennja ta samorealizacii tvorchoi osobistosti majbutnih fahivciv gumanitarnogo sprjamuvannja: zmist, formi ta metodi pidgotovki: materiali Vseukraïns'koï naukovopraktichnoi konferencii*. Hmel'nic'kij: HNU, 2010. C. 156–160.
14. Cherezova I. O. Komunikativna kompetentnist' jak integral'na jakist' osobistosti [Communicative competence as an integral quality of personality]. *Naukovij visnik Hersons'kogo derzhavnogo universitetu*. «Serija Psihologichni nauki». Vipusk 1. Tom 1. Herson: MON Ukraïni Hersons'kij derzhavnij universitet, fakul'tet psihologii, istorii ta sociologii, 2014. S. 103–107.

RELATIONSHIP BETWEEN CHARACTER ACCENTUATIONS AND COMMUNICATIVE INSTITUTIONS IN HIGHER EDUCATION STUDENTS

Natalia Afanasieva

Abstract. The article presents the results of a study of the relationship between character accentuations and communicative attitudes in higher education. Theoretical approaches to understanding the phenomena of «character accentuation» and «communicative attitude» in modern psychology are analyzed. The study of types of accentuations showed that in higher education seekers the most pronounced are dysthymic, emotional, anxious, cyclothymic and exalted accentuations of character; least pronounced – hyperthymic, demonstrative and meticulous character accentuations. The study of communicative attitudes of higher education students revealed the highest indicators on the scales «Grumbling» and «Negative experience of

communicating with others»; the smallest – on the scale of «Open cruelty to people».

A study of the relationship between the type of accentuation and communicative attitudes showed a correlation between veiled cruelty to people and dysthymic accentuations of character. Open cruelty to people and hyperthymic, emotional, anxious, cyclothymic, excitable and dysthymic accentuations (direct and inverse correlation). Substantiated negativism and demonstrative, dysthymic types of accentuation (direct and feedback). Grumbling and hyperthymic, pedantic, anxious, demonstrative, dysthymic accentuations of character (direct and feedback). Negative communication experiences and hyperthymic, anxious, demonstrative, dysthymic accentuations of character (direct and feedback). Thus, the study allows us to state that the accentuation of character significantly affects the communicative attitudes of the individual. Determining the emphasis on the nature of the higher education seeker will predict how he will behave in the process of interpersonal interaction, what are the internal attitudes in communication. Such knowledge can help optimize the communication process and joint activities of higher education seekers.

Keywords: *character accentuations, communicative attitudes, higher education seekers, communicative competence.*

Відомості про авторів:

Наталя Євгенівна Афанасьєва, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри соціальної економіки, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

e-mail: afanaseva_natali@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-3341-1845>

Information about authors:

Natalia Afanasieva, Doctor of Psychology, Professor, Professor of the Department of Social Economics, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine